

BODNÁR DÁNIEL

Nemeshegyi Péterrel

I. rész

A közelmúltban ünnepelte 80. születésnapját Nemeshegyi Péter SJ, nemzetközi hírű teológus, a tokiói Sophia Egyetem egykori professzora, többszörös dékánja, 1969–74 között a pápa által kinevezett Nemzetközi Teológiai Bizottság tagja. A világot járt, hét nyelven beszélő jezsuita szerzetesnek eddig mintegy negyven könyve jelent meg. Idén februárban, születésnapja tiszteletére a Szent István Társulat Vissza a gyökerekhez, a Korda Kiadó pedig Pipacsok dalolnak címmel adta ki válogatott teológiai és lelkeségi írásait. A külföldről 1993-ban hazatért Nemeshegyi Péter aktivitása mit sem csökkent az évek múlásával, jelenleg is négy hazai katolikus egyetemen, illetve főiskolán tanít, és rendszeresen jelennek meg tanulmányai a jezsuiták Távolatok című folyóiratában.

Professzor Úrnak katolikus volt az édesapja, unitárius az édesanyja, Ön pedig a fásori evangélikus gimnáziumban érettségizett. 37 évig misszionáriusként tevékenykedett Japánban, a kereszténységtől alapvetően eltérő kultúrában. Az eleve elrendeltetés nem katolikus tanítás ugyan, de mintha az Ön élete azt bizonyítaná, eleve elrendeltetett arra, hogy soha ne színtiszta katolikus közegben élje meg a hitét, hirdesse az Evangéliumot.

Ez bizony lehetséges. Családomban ismeretlen fogalom volt a vallási türelmetlenség, annak ellenére, hogy a kereszténység több irányzata is képviseltette magát: reformátusok, görög keletiek, örmény szertartású katolikusok. Édesapámat katolikusnak kereszteltek, de a vallását nem gyakorolta, misére sohasem járt. Imádkozni csak akkor láttam őt, amikor esténként velem együtt elimádkozta a Miatyánkot, az Üdvözlégyet, a Hiszekegyet. Ez nagyon szép volt, de gyakran motoszkált bennem a kérdés, miért van az, hogy édesapám csak ilyenkor imádkozik. Édesanyám sem járt az unitárius istentiszteletre. Ilyen szempontból tehát nem volt túlzottan vallásos a családom. Engem azonban katolikusnak kereszteltek, és mivel akkoriban hittanra kötelező volt járni, korán megérintett az istenhit. Édesanyám pedig katolikus szellemben nevelt, és az ő mély, külsőségektől mentes hite nagy hatással volt rám. Egyszer kettesben voltam vele otthon, ő a másik szobában tartózkodott. Szerettem volna, ha átjön hozzám, ezért átkiáltottam neki: Mamika! Ilyenkor az én jó édesanyám mindig azt válaszolta, igen, Péterkém, itt vagyok, rögtön megyek, de most nem felelt. Többször is hívtam őt, de nem jött válasz. Nagyon megijedtem, nincs-e valami baja, berohantam a szobába, és kiabáltam, mamika, mamika! Édesanyám ott ült egy széken, és felém fordulva így szólt: „Fiacskám, ne kiabálj! Anyád most imádkozik.” Ezt az élményt egész életemben nem felejttem el. Többet ért ez a tapasztalat számomra, mint minden szép buzdítás az imára. Megsejtettem, majd később egyre jobban megvilágosodott előttem, hogy bár édesanyám nem katolikusként, de ugyanazt az Istent imádtá, mint én, és szívéből érezte

annak szükségét, hogy állandó és mély kapcsolatban legyen a Teremtővel. Az evangélikus gimnáziumba egyébként nem azért írat-
tak be, mert édesanyám nem volt katolikus, hanem mert a közel-
ben laktunk, és nagyon jó hírű iskola volt. Nyolc esztendőt töltöt-
tem ott, és nagy hálával emlékszem a tanáraimra. Soha, a legki-
sebb hátrányom sem származott abból, hogy katolikus hitre ke-
reszteltek. Hetente egyszer a Regnum Marianum papjai tanították
az intézmény katolikus diákjainak a hittant. Bevallom viszont, hogy
soha nem léptem be az iskola mellett lévő, nagyon szép evangélikus
templomba. Az ökumené akkoriban még ismeretlen fogalom volt.

*Mikor határozta el,
hogy szerzetesi pályára
lép?*

Édesapám halála után, 1944-ben döntöttem el, hogy belépek a je-
zsuitákhoz. Az akkori viharos időkben a noviciátusban mi már
nagy érdeklődéssel olvastuk a francia jezsuiták műveit, különösen
Jean Daniélou könyveit. Ők már akkoriban azt hirdették, hogy a
más kultúrájú népekkel is párbeszédet kell folytatni, nem pedig a
magunk nyugati gondolatvilágát exportálni. Hirdetni kell az
Evangéliumot az egész világon, de azt összhangba kell hozni a kü-
lönböző népek, nemzetek szokásaival, hagyományaival, filozófiá-
jával, bölcsességével. Ez a gondolat engem nagyon megragadott.
Természetesen más irányú érdeklődésem is volt, hiszen akkor kez-
dett el terjedni Magyarországon a kommunizmus eszméje, és min-
ket, jezsuitákat különösen izgatott, milyen választ tud adni az egy-
ház a súlyos szociális kérdések megoldására. Nagy szociális apos-
tolaink voltak: Kerkai Jenő, Varga László, Csávossy Elemér, ők
rendkívüli módon hatottak ránk. Rádöbbsentettek bennünket arra,
hogy a két világháború közötti úri Magyarország bizony nem Jé-
zus akarata szerinti társadalom volt, hanem ahogyan Prohászka
Ottokár fogalmazta meg egyszer, keresztény kurzus, de kereszté-
nyek nélkül. Mi egy teljesen új és igazságosabb, krisztusibb és ma-
gyarabb társadalmat szerettünk volna megvalósítani Magyaror-
szágon. Hatalmas lelkesedéssel láttunk volna munkához, de saj-
nos jött a kommunista hatalomátvétel, és betiltottak bennünket.
Római vezetőségünk ekkor azt tanácsolta az itteni elöljáróknak,
hogy próbálják külföldre szöktetni azokat a fiatal jezsuita kispapo-
kat, akiknek számára a rendi kiképzést Magyarországon a kom-
munista uralom alatt nem tudják biztosítani. Szegeden Fábry An-
tal atya vette kezébe a szökések szervezését. Jómagam negyedik
nekifutásra vergődtem át 1949. április végén Mándy Pál rendtár-
sammal a már drótsövénnyel elzárt, de még nem aknáított osztrák-magyar határon. Első állomáshelyünkön, Innsbruckban Ne-
mes Ödön rendtársammal együtt levelet írtunk a római rendfőnö-
künkhöz, azt kérve tőle, hogy küldjön bennünket Japánba.

Miért pont oda?

Azért, mert engem két téma érdekelt különösen: egyrészt az
inkulturált evangelizálás, másrészt pedig a szociális kérdés, ho-
gyan támogathatná az egyház hatékonyabban a szegényeket, a

társadalom perifériájára szorult embereket. Nem tudtam választani a kétféle tevékenység között. Szerencsémre azonban éppen az innsbrucki rendházunkban tartózkodott az imént említett Jean Daniélou atya. Bátran felkerestem a szobájában, és elmondtam neki a dilemmámat. Válasza ez volt: „Mindkét kérdés igen fontos. A szociális kérdéssel azonban már sok jezsuita foglalkozik, az új felfogás szerinti missziós munkára viszont csak kevesen figyeltek föl. Ha mindkét terület érdekel, azt ajánlom, az utóbbira szenteld az életed.” Ezzel számomra eldőlt a kérdés. Az is bátorított, hogy mint magyar, „Kelet népéhez” tartozom, és így remélhetőleg jól bele tudok illeszkedni a keletiek világába. Két másik évfolyamtársammal együtt levelet írtunk tehát a Jézus Társasága általános rendfőnökének, Janssens atyának, és jelentkeztünk a japán misszióra. Izgatottan vártuk a választ, ami nemsokára meg is érkezett. Rendfőnökünk elfogadta mindhármunk jelentkezését. Ketten, Nemes Ödön és én, életünk javarészét valóban Japánban töltöttük el. Harmadik társunk, sajnos, Japánba érkezése után nem sokkal elhagyta a Társaságot. Nemes Ödön azt az utasítást kapta, hogy azonnal induljon Japánba nyelvet tanulni, én pedig azt az ígéretet, hogy később oda fognak küldeni, de előbb menjek Rómába elvégezni a teológiát. Úgy is lett. A Gergely Egyetemre jártam, amely a világ legnemzetközibb egyeteme, a legkülönbözőbb nációk gyermekei jártak oda, így tehát rendkívül jó iskolának bizonyult a későbbiekkel. A tanulmányaim befejezte után az egyik legcsodálatosabb tanárom, az embernek és jezsuitának is kiváló Alszeghy Zoltán azt mondta nekem, te Péter, én úgy vettem észre, hogy ragyogóan kijöttél az olaszokkal, talán te jöttél ki velük a legjobban az itteni magyarok közül. Én erre azt feleltem: ó, ez nekem nem volt nehéz, mert ezek az olaszok annyira szimpatikusak. A válasz így hangzott: ezért jöttél ki jól velük. Ez aztán szöveget ütött a fejemben, és elhatároztam, hogy a japánok is szimpatikusak lesznek nekem. Ezzel a nyitott lelkülettel mentem hozzájuk, hogy ez egy magasrendű kultúra, hatalmas értékekkel, rendkívül sokat fogok tanulni tőlük, és még a japán koszt is ízleni fog, mert ha az ottani emberek több ezer éve jóízűen eszik az ottani ételeket, akkor az nem lehet olyan borzasztóan rossz. Mindennek igyekszem majd a szép és jó oldalát felfedezni.

Ez végül is elég jól sikerülhetett, hiszen 37 évig volt Japánban misszionárius. Milyen tanulságokat szűrt le magának ez alatt a fél emberöltőnyi időszakban?

Két alapvető tanulságot. Az emberek között nagyon sok különbség van, a nyelvüket, gondolkodásukat, hagyományaikat, szokásaikat, illemszabályaikat illetően, ugyanakkor minden ember lelkének mélyén ugyanazok a közös vonások találhatók. Az emberek legmélyebb örömei, bánatai, kérdései, vágyai azonosak. Élete bizonyos pillanataiban mindenki azt kérdezi, hogy miért születtem, mi az értelme az életemnek, mi a jó és mi a rossz, érdemes-e becsületesnek lennem, mi vár rám a halál után? Ezek az őskérdések mindenkiében megvannak. Ezért mindig arra törekedtem, hogy amikor a japánoknak a kereszténységről beszéltem, úgy fejezzem ki ma-

gam, hogy ráébredjenek: ők mindezt már megsejtették a szívük mélyén, vagyis a gyönyörű igazságokat, hogy az Isten tényleg szeret és hazavár bennünket, és csak a szeretet számít, semmi más. Istenre bátran hagyatkozhatnak, s akkor lesznek boldogok, ha elfogadják ezeket az igazságokat. Nagy ajándék volt az számomra, hogy bensőséges, baráti, testvéri kapcsolatot tudtam kialakítani a japánokkal. Hadd mondjak el ezzel kapcsolatban egy kedves epizódot: ottlétem utolsó húsz esztendejében a tokiói egyházmegye szemináriumában laktam, japán papokkal együtt. A püspöki kar kívánsága az volt, hogy csak egyetlen külföldi szerzetespap lakjon ott, és engem kértek fel erre. Kiváló volt a viszonyom a japán papokkal, akik befogadtak. Az egyik este a társalgóban a rektor beszélgetett néhány pappal. Én is ott voltam, kicsit távolabb tőlük, újságot olvastam. A társalgás a külföldi misszionáriusokra terelődött. Elkezdtek mondani, hogy a külföldiek milyen keményfejűek, nehéz velük kijönni, nem tudják a japánok mentalitását megérteni. Mindenki mondogatta saját kellemetlen élményeit. Kezdttem magam egy kissé furcsán érezni, mert hiszen én is csak külföldi volnék. Már vagy tíz perce folyt ilyen stílusban a beszélgetés, amikor a rektor hirtelen ráébredt, hogy én, egy külföldi ott ülök a sarokban. Odafordult hozzám, és azt mondta: „Jaj, kedves atya, bocsásson meg, hogy ilyeneket mondunk, de mi magát nem tekintjük külföldinek!” Ez nekem nagyon jólesett, mert az első pillanattól kezdve én sem tekintettem magam külföldinek. Egyáltalán nem éreztem azt, hogy a japánok kegyelméből megtúrt idegen vagyok. Inkább azt, hogy az Úr Jézus küldetésében járok. Ezért nekem minden jogom megvan itt lenni e nép között, akiknek lelkében a Szentlélek már működik.

Élete jelentős részében a kereszténységtől alapvetően elütő környezetben, kultúrában tevékenykedett. Soha nem ingott meg a hite abban, hogy Jézus Krisztus a világ egyedüli Megváltója?

Nem. Köszönhető ez legfőképpen a Szentléleknek, aki ugye ott fúj, ahol akar és arrafelé, amerre akar, de Jézushoz fújja az embereket. A nagy keleti vallásokat nagyon tisztellem, sok mindent tanulhatunk tőlük, és párbeszédet feltétlenül folytatnunk kell velük, de azért a kereszténységnek vannak annyira egyedülálló, a lelket mélyen megérintő jellemzői, hogy ezeknek köszönhetően a hitem egyetlen pillanatra sem rendült meg. Ilyen például a Szentháromság tana, hogy az Isten egy, de nem magányos. S hogy maga a lét nem csupán ősegség, hanem szeretetközösség is. Nagyon szép a buddhista irgalom, de mégis, mivel a buddhizmusban nincsen személyes lélek, nincsen egy igazi „én”, ezért a „te” sem egyedi. Jó vagyok ugyan a másikhöz, de abban a tudatban, hogy végül mindketten belefolyunk egy ósbéke, a Nirvána csendjébe, boldogságába. A keresztény ember viszont azt mondja a másiknak: olyan jó, hogy te vagy, azt szeretném, hogy örökké legyél. Isten is ezt akarja, mert ő hűségese, és az örökkévalóság nem más, mint maga a szeretet, Isten hűségének az ideje. Ezért másképpen szereti az ember a másik embert, ha tudja, hogy ő egy megismételhetetlen, örök életű személy, akit az Isten sem használ eszközként, ezért ő sem

használhat eszközként senkit, hanem örül annak, hogy a másik van, és annak is, hogy egyszer majd együtt lesznek az örökkévalóságban, az Istennél. Sajnos mi a kereszténységet túlságosan etikus vallássá alakítottuk, előtérbe helyeztük a parancsokat, előírásokat, pedig a kereszténység lényegéhez hozzátartozik a megistenülés, az, hogy a Atya, a Fiú és a Szentlélek bennünk lakozik. Ez hasonlít a buddhizmus tanításához, hogy a Buddha-természet ott lakozik mindenben. Ebből sokat tanulhatnánk. Ugyanakkor nem helyes a keleti vallásoknak az a tulajdonságuk, hogy letompítják, lecsendesítik a vágyakat, hogy végül eljussanak a csend óceánjába. Isten nem tévedésből teremtette meg ezt a világot, hanem szeretetből, és éppen ezért mindent megszépíteni, megnemesíteni akar itt a Földön. Szépen mondja a II. Vatikáni zsinat, hogy emberi természetünknek és munkálkodásunknak azokat az értékeit — szabadságot, testvériséget, szolidaritást —, amelyeket Krisztus parancsai szerint, a Szentlélek erejéből műveltünk itt a Földön, azokat megnemesítve és megtisztítva, de újra meg fogjuk találni, amikor Krisztus átadja az országot az Atyának. Ez a mi reménységünk, hogy semmi kárba nem vész, a szeretet pedig és annak alkotása örökké megmarad.

A II. Vatikáni zsinat óta egyre jobban elfogadott az a tétel, hogy nem csupán a keresztények üdvözülhetnek, hanem azok is, akik a mindenütt jelenlévő Szentléleknek engedelmeskedve élnek, sokszor anélkül, hogy tisztában lennének ezzel. Ön is több tanulmány írt erről.

Ez egyáltalán nem új tanítás, de a II. Vatikáni zsinat egyértelműen fogalmaz erről a kérdésről is. Sajnos az egyházban mindig voltak szűkkeblű emberek, akik azt állították, hogy aki nincs megkeresztelve, az elkárhozik. Ezzel szemben már a Szentírásban, majd később az egyházatyáknál is olvashatók olyan szövegek, amelyek szerint az Isten szerető Gondviselése minden emberre kiterjed. János evangéliumának az elején szerepel, hogy az Isteni Ige megvilágosít minden embert. Ezt az egyházatyák is idézték, és vallották, hogy igenis, minden embernek a szívében működik az isteni Lélek és a Logos, vagyis az Ige. Egyes egyházatyák — mint például Jusztinosz — azt tanította, hogy ugyanazt a szerepet adta Isten Izrael népében a prófétáknak, mint a görögöknél a bölcselőknek. Isten minden embernek — éljenek bárhol, bármilyen hiten — folyamatosan megadja a segítséget, amelynek révén eljuthat hozzá. A Timóteushoz írt első levél második fejezetének negyedik versében szereplő tételt, hogy Isten azt akarja, minden ember üdvözüljön, a komoly teológusok soha nem hagyták figyelmen kívül. Itt csak az volt a kérdés, hogyan üdvözíti Isten ezeket az embereket, mert azért azt is állították, hogy az üdvösséghez szükséges a hit és a keresztség. A keresztségre vonatkozóan később úgy fogalmaztak: elegendő a vágy-keresztség is, vagyis nem szükséges egyértelműen tudni, hogy létezik a keresztség, hanem annak vágyában, hogy a jót és a végső Abszolútum akaratát szeretném követni, már benne foglaltatik, hogy ha az illető személy tudná, hogy Isten a keresztséget kéri tőle, akkor azt megtenné. Szerintem ez a kérdés, hogy a Jézust nem ismerők üdvözülhetnek-e, bizalom dolga és rá-

hagyatkozás az ős-irgalomra. A mindenség létének oka nem az ördögben és nem is a véletlenben keresendő, hanem egy nagy, végtelenül irgalmas, felfoghatatlan Valaki, akire bárki ráhagyatkozhat. A jó szándéknak van döntő szerepe itt, vagyis lehet, hogy valaki nem ismeri Jézust, de a jónak lenni jó szellemében él. A II. Vatikáni zsinat három fejezetben is foglalkozik ezzel a kérdéssel, hangsúlyozva: akik nincsenek megkeresztelve, azokról nem mondjuk, hogy már Isten népéhez tartoznak, de afelé vannak rendezve, és felsorolja az egyistenhívőket, a zsidókat és a muzulmánokat. Szól a zsinat a más valláshoz tartozókról, és végül az ateistákat is megemlíti. Róluk megállapítja: ha ők a lelkiismeretüket követik és az isteni kegyelem segíti őket — márpedig segíti! —, akkor eljuthatnak az üdvösséghez. A modern világban működő egyházzal szóló konstitúció 22. pontja a keresztény élet szépségét írja le, és hozzáteszi: „Mindaz a nagyszerű dolog, amit mondtunk, nemcsak a keresztényekre áll, hanem minden emberre, akinek szívében a Szentlélek titokzatosan működik. Az Isten minden embert az üdvösségre hív, és minthogy az ember üdvössége az isteni üdvösség, (az Istennel való egyesülés üdvössége), ezért állítanunk kell, hogy a Szentlélek oly módon, amit csak az Isten ismer, minden embernek megadja a lehetőséget arra, hogy Jézus Krisztus pászka misztériumával egyesüljön.” A pászka-misztérium Jézus Krisztus üdvösséget hozó halálát és feltámadását jelenti.

Évekkel ezelőtt néhány teológus felvetette annak lehetőségét, hogy a Pokol üres, vagyis lehetséges, hogy Isten végtelen kegyelme folytán senki sem kárhozik el. Ön hogyan vélekedik erről?

Neves teológusok foglalkoztak ezzel a kérdéssel, Karl Rahner, Hans Urs von Balthasar, Gisbert Greshake és mások is. A múlt század talán két legkiválóbb teológusa, Rahner és Balthasar azt állították, hogy a mennyország valósága és a kárhozat komoly lehetősége tartozik a keresztény hithez. Nem lehet párhuzamosan állítani a kettőt, mert az, hogy a mennyországban sokan lesznek, egészen bizonyos. A másik dolgot feltételes módban fogalmazhatjuk meg: ha valaki egész életében, és még halálának a pillanatában is visszautasítja a szeretetet, akkor nem jut be oda, ahol a lényeg a szeretet. Az ilyen ember nem is érezné jól magát ott... Hogy van-e ilyen ember, aki még az utolsó pillanatban is elutasítja Istent, a szeretetet, erről semmi biztosat nem mondhatunk. Hans Urs von Balthasar egy kis könyvecskét írt erről, és ebben emlékeztet rá, hogy a Szentírásban kétféle megközelítést találunk erről a kérdéstről: vannak szövegek, amelyek nagyon világosan megfogalmazzák, hogy igenis vannak a Pokolban, az utolsó ítéletkor feltámadnak az átkozottak, mennek az örök tűzre, s tágas út vezet a kárhozatra. Bizonyos, hogy ezeket a kijelentéseket nem szabad könnyen vennünk. Vannak azonban a Szentírásban — elsősorban a Jézus halálát és feltámadását követő állapotra való szövegekben, főként Pálnál, de Jánosnál is — olyan szövegek, amelyekben a „mindenki” szó szerepel. Isten lesz minden mindenben, a feltámadt Krisztus mindent betölt, mindent alávet magának, Jézus mindenkit ma-

gához von. Ha viszont mindenkiről van szó, akkor az ember reménykedhet is abban, hogy végül senki nem kárhozik el. Voltak neves teológusok, Aranyszájú Szent János, Szent Ágoston, akik meggyőződéssel állították, hogy a Pokolban rengeteg ember van. Biztosat nem mondhatunk, ez a kérdés nincs megoldva, így nem szabad azt állítani, hogy a Pokol üres. Reménykedni viszont igen, hiszen a Szentírás szerint a jó Isten is azt akarja, hogy mindenki üdvözüljön. Arra azonban vigyáznia kell mindenkinek, nehogy a túlzott reménykedés elbizakodottsághoz vezessen, hogy úgylis bejutunk a mennyországba, nyugodtan vétkezhetünk. Ahogy az Evangélium is írja, a gazda bármelyik pillanatban meglepheti a szolgát, úgy kell tehát élnünk, hogy ne érjen bennünket váratlanul ez a látogatás.

Jézus azért jött, hogy mindenki üdvözüljön. Vajon ezt úgy kell érteni, hogy mindenki üdvözülni fog előbb vagy utóbb, vagy ez mégsem lesz így, és az Isten következetesen elutasító emberek nem jutnak be a mennyek országába?

Karl Rahnernek van egy nagyon érdekes elmélete, hogy alapvetően négyféle ember van: akik hisznek Istenben és úgy is élnek, hogy az istenhit az ő egész életüket meghatározza. Aztán vannak olyanok, akik imádkoznak, elmennek a misékre is, de az életükben gyakorlatilag semmiféle szerepet nem játszik az istenhit, önzőek, szeretetlenek. Ez nem helyes, és ha végig így viselkednek, akkor az ilyen emberek nem jutnak be a mennyek országába. Van aztán a harmadik csoport, az idetartozók következetesen elutasítják Isten, elvből gonoszak, tudatosan törekednek a rosszra. Ez a legrosszabb állapot. A negyedik szinthez tartozó emberek roppant érdekesek: róluk Rahner azt mondja, hogy fogalmilag ateisták, de egzisztenciálisan istenhívők. Lehet nekik egy hamis istenképük, hogy az Isten egy szakállas, öreg bácsi, akiben nem hisznek, vagy a rossz, kedvezőtlen tapasztalataik miatt lettek hitetlenek, például a jámbor keresztények megutáltatták velük a kereszténységet. Az életükben viszont a lelkiismeretük parancsát követik, becsületesek, elutasítják a gonoszt, a jót cselekszik, másokon segítenek. A világhírű francia írónak, Mauriacnak van egy regénye, amelyben egy nőt megcsal a férje. Az asszonyt ez borzasztóan bántja. Egyszer a nő beteg lesz. Eljön az este, és arra kéri a férjét, hogy maradjon vele. Ő azonban nem hajlandó erre, elmegy otthonról. A nő — aki egyébként ápolónő — annyira elkeseredik, hogy orvosságot szed be, öngyilkos lesz. Amikor már félig önkívületi állapotban van, arcok jelennek meg előtte, azoknak a személyeknek az arcai, akiket ő ápolt, vigasztalt, szorongatta a kezüket, amikor haláltusájukat vívták. Az asszony nézi ezeket az arcokat, amelyek lassan összemosódnak, és végül Krisztus-arcává állnak össze: azt a Krisztust ábrázoló képet látja maga előtt, amely annak a templomnak a falán volt látható, amely előtt ő mindennap elhaladt, a kórházba igyekezve. S akkor a nő felkiált, hogy jövök, Uram, és indul Jézushoz. Ez a történet ugye Mátén alapul: amit a legkisebbnek cselekedtél, nekem cselekedted. Ez az asszony talán fogalmilag ateista volt, de egzisztenciálisan keresztény. Ha tehát valaki így él, akkor

üdvözül. Még egyszer mondom, az a jó, hogy Istennek az irgalma végtelenül nagy. S abban is mindenkor bízhatunk, hogy a halál pillanatában valaki megtér. Ahogyan Boros László leírja *A halál misztériuma* című könyvében. Még az öngyilkos is kaphat kegyelmet. Életünk legvégső pillanatában is lehetőséget kapunk az Istenrel való találkozáásra, s ha előbb nem, akkor visszatérhetünk Istenhez. Az is elgondolkodtató, hogy az egyház sok emberről kijelentette: a mennyországba jutott, de senkiről nem mondta, hogy biztosan a Pokolba. Ezt megállapítani nem a mi feladatunk, hiszen Jézus annyiszor mondta, ne ítélj, hogy ne ítéltes.

1999 októberében a katolikus és evangélikus egyház közös nyilatkozatot írt alá a megigazulás tanáról. Ezzel kapcsolatban vita bontakozott ki a kommentátorok között arról, hogy az üdvösséghez elegendő-e csak a hit, vagy szükséges a cselekedet is? Ön is több cikkben szólt hozzá ehhez a vitához.

Nagyon helyesen állapítják meg ebben a dokumentumban, hogy az alapigazságban egyetértenek. Már 150 évvel ezelőtt Newman bíboros is megfogalmazta, hogy a megigazulás az teljesen ingyenes, és csak a hit által történik. Nem azért árad belénk a Szentlélek, nem azért leszünk Isten gyermekei, nem azért nyerjük el bűneink bocsánatát, mert érdemeink vannak, mert olyan nagy szentek vagyunk. Az Atyaisten irgalma, a Fiú szeretete és a Szentlélek nagy kommunió közössége az, amely bennünket fölemel, kiemel a bűn szolidaritásából, és fölemel egy emberfölötti szintre. Már Aquinói Tamás oly szépen megállapította, hogy a kegyelem azért szükséges, mert bűnösök vagyunk, de még jobban szükséges azért, mert megistenülésre hív bennünket az Isten. Az, hogy a teremtmény nem tudja magát önmagától megisteníteni, ez világos, mint a nap. Ez teljesen Isten ajándéka. Ez az egyik igazság. A másik pedig az, amit az evangélikusok is hangoztatnak — és ez olvasható Luther nagy- és kiskatekizmusában —, hogy amikor föl-emel, igaznak jelent ki bennünket az Isten, és megbocsátja bűneinket, akkor megadja nekünk a Szentlelket, a Szentlélek pedig átalakít bennünket belülről, képesít és kötelez is arra, hogy gyümölcsöket hozzon a mi hitünk, mégpedig a szeretetet. S ez a szeretet az alapvető gyümölcse a Szentléleknek mibennünk. Egy nagy isteni parancs. Ezért a hitből fakadó élet a mi megszentelődésünk, és ennek a gyakorlata is Isten akarata szerint történik. Ezek nagyon fontos, lényeges dolgok. S ahogy a Szentírásban, Máténál olvasható, az ingyenesen megkeresztelteknek sem elegendő, hogy azt mondják: Uram, Uram, hanem a mennyei atya akarátát kell cselekedniük, hogy bejussanak a mennyek országába. Ebben az alapigazságban sikerült közös nevezőre jutnunk az evangélikusokkal. A Trentói zsinat (1545–1563) is kimondta egyébként már, hogy megigazulásunk ingyenes, minden megigazulásnak alapja, gyökere a hit, viszont a hitből és a Szentlélek erejéből származó jó cselekedetek is alapvetően fontosak. Arról, hogyan lehetséges ezt a két dolgot összehangolni, továbbra is vita van. Nagyon lényeges azonban, hogy az alapigazságokban sikerült megegyeznünk.